

**Aktivno učešće
građana u očuvanju
prirode: budite aktivni
i motivišite druge**

3

Aktivno učešće građana i naša uloga kao odraslih u omladinskim projektima za zaštitu prirode i životne sredine

Nathan Spees

Za nastavnike:

Aktivno učešće građana i naša uloga kao odraslih u omladinskim projektima za zaštitu prirode i životne sredine

„Šta treba da uradim?“

1. Aktivirajte se!	1
1.1. Zašto aktivno učešće građana?	1
1.2. Način integrisanja aktivnog učešća građana u učionici	2
1.3. Aktivnosti za podsticanje aktivnog učešća građana	2
1.4 AKTIVNOST: Velika dilema: Šta uraditi!??	2
Korak po korak	3
Kartice sa dilemama!	3
1.5 AKTIVNOST: Toliko puno perspektiva ³	4
Korak po korak	5
2. Uključivanje u omladinski školski projekat	7
2.1. Uloga odraslih i modeli rukovođenja	7
2.2. Različite uloge odraslih u omladinskim školskim projektima	8
2.3. Dozvolite mladima da predvode!	9
2.4. Projektne uloge	9
2.5. Angažovanje mladih u ulozi vođa ⁴	10
2.6. Saveti za uključivanje i osnaživanje mladih	10
2.7. Alatke za analizu i samoanalizu	10
2.8. Prvi korak - spremite se!	11
3. Bibliografija	12

Za nastavnike:

Aktivno učešće građana i naša uloga kao odraslih u omladinskim projektima za zaštitu prirode i životne sredine

„ŠTA TREBA DA URADIM?“

1. Aktivirajte se!

Jedna stvar je učenje o zaštiti prirode i životne okoline i prepoznavanje da nešto u vezi sa tim nije u redu, ali čemu to služi ako se ništa ne uradi povodom toga? Ne sedite prekrštenih ruku: **aktivirajte se!**

Znamo da nastavnici imaju puno posla i kako onda mogu da nađu vremena da aktiviraju svoje učenike kada je to još jedna dodatna obaveza? Da biste došli do odgovora na to, uzmite u obzir ono što učenici propuštaju ako nemaju priliku da uče na ovaj način – u pravom svetu! Za početak, svakoga bi moglo da zanima: koji su početni koraci, kako podržati projekat i kakvi primeri postoje. Na ova pitanja ćemo odgovoriti u nastavku ovog priručnika, a pre toga navodimo kratak osvrt na aktivno učešće građana i razloge zbog kojih to treba da radimo.

1.1. Zašto aktivno učešće građana?

Obrazovanje za aktivno učešće građana daje mladim osobama znanje, veštine i razumevanje koji im pomažu da igraju uticajnu ulogu u javnom životu. Aktivno učešće ih podstiče da se zainteresuju za tematska i kontroverzna pitanja, kao i da učestvuju u diskusiji i raspravi. Daci uče o svojim pravima, obavezama, dužnostima i slobodama, kao i o zakonima, pravdi i demokratiji. Uče da učestvuju u donošenju odluka i upoznaju se sa različitim oblicima aktivnosti. Igraju aktivnu ulogu u životu škole, komšiluka, zajednica i šireg društva kao aktivni i globalni građani.

Građanstvo podstiče poštovanje različitih nacionalnih, religijskih i etničkih identiteta. Omogućava učenicima da kritički posmatraju i istražuju razne ideje, verovanja, kulture i osobine, kao i vrednosti koje delimo kao građani u okviru svoje zajednice i zemlje. Učenici počinju da razumeju način na koji se društvo promenilo i način na koji se još uvek menja u njihovoj zemlji, Evropi i celom svetu.

Građanstvo se bavi pitanjima usmerenim na zaštitu prirode i životne sredine, društvenu pravdu, ljudska prava, povezanost zajednice i globalnu međuzavisnost. Pored toga ohrabruje učenike da se bore protiv nepravde,

Aktivno učešće građana u učionici je sve više prisutno u mnogim delovima sveta. Postaje sve važnije jer omogućava učenicima da preuzmu aktivnu ulogu u svojoj budućnosti i svetu koji ih okružuje. Na taj način se razvijaju brojna specifična znanja i ponašanja koja su potrebna učenicima u svetu koji se neprestano menja. Neka od njih su: rukovođenje, timski rad, koordinacija, javni nastup, komunikacija, organizacija, vođenje sastanaka, razgovor sa odraslim osobama, sastajanje sa političarima i planiranje projekata. Ove veštine takođe podržavaju učenje i timski duh u odeljenju i školi. Grupa koja ume da planira i sprovede projekat, kao i da razmišlja o njemu, može da koristi te sposobnosti u učionici i van nje. Aktivno učešće građana je učenje za život!

nejednakosti i diskriminacije. Obrazovanje za aktivno učešće građana pomaže mladim osobama da razviju kritičke sposobnosti, razmatraju široki opseg političkih, društvenih, etičkih i moralnih problema, kao i da istražuju mišljenja i ideje drugih osoba. Procenjuju informacije, prave promišljene odluke i razmišljaju o posledicama svojih postupaka u sadašnjosti i budućnosti. Uče da zastupaju stav u ime drugih i sebe samih i progovore o važnim pitanjima.

Građanstvo pruža učenicima znanje i veštine koje su im potrebne za efikasno i demokratsko učestvovanje. Pomaže učenicima da budu informisani, kritični, konstruktivni i aktivni građani koji imaju samopouzdanja i uverenja da rade zajedno. Pomaže im da preduzmu akciju i pokušaju da utiču na svoju zajednicu i šire – na svet.¹

¹ Prilagodeno sa sajta Agencije za kvalifikacije i razvoj nastavnog plana i programa o implementaciji aktivnog učešća građana u učionici. <http://curriculum.qca.org.uk/>

1.2. Način integriranja aktivnog učešća građana u učionici

Postoji mnogo načina na koje aktivno učešće građana može da se integriše u nastavu. Nije neophodno da bude zaseban čas, već može lako da se integriše u mnoge predmete, kao što su prirodne nauke, jezici, pismeni sastavi, umetnost, istorija, itd. Mnoge metode ne zahtevaju značajno prilagođavanje nastavnog plana i programa. U nastavku navodimo nekoliko primera za uklapanje aktivnog učešća građana i razvijanje veština koje mogu da se koriste u školskim projektima.

- 1) Organizujte rasprave u malim grupama i diskusije sa celim razredom o tematskim i kontroverznim pitanjima, uključujući ona oko kojih su mlade osobe zabrinute.
- 2) Razvijte znanje o građanstvu i razumevanje pojma (šta znači biti dobar građanin) tako što ćete istovremeno koristiti i primenjivati građanske veštine (pregovaranje, javni govor, organizacija itd).
- 3) Neka učenici prepoznaju veštine koje su im potrebne da budu aktivni i pronađu stručnjake koji nude taj vid obuke.
- 4) Radite individualno i u grupama preuzimajući različite uloge i odgovornosti.
- 5) Učestvujte u građanskim aktivnostima u okviru škole i u okviru zajednice.
- 6) Učestvujte u različitim oblicima individualnih i grupnih aktivnosti, uključujući donošenje odluka i vođenje kampanja.

- 7) **Sarađujte sa nizom partnera iz svoje zajednice.**
- 8) Kada se bavite političkim problemima, uzmite u obzir pravnu, moralnu, ekonomsku, istorijsku i društvenu dimenziju, kao i onu vezanu za zaštitu prirode i životne sredine.
- 9) Uzmite u obzir više konteksta koji su relevantni za različite teme, npr. školski, lokalni, regionalni, nacionalni, evropski, međunarodni i globalni.
- 10) Koristite i tumačite razne medije, uključujući internet kao izvor informacija i način prenošenja ideja.
- 11) Napravite vezu između građanstva i rada na drugim predmetima i oblastima nastavnog plana i programa.

Želimo da naglasimo tačku br. 7, rad sa partnerima iz zajednice, kao odličan način da se projekat proširi i da se poveća njegova vidljivost van škole. Nalaženje dobrog partnera ili više njih može da otvori brojne mogućnosti. Na primer, ima mnogo omladinskih organizacija ili organizacija za zaštitu prirode i životne sredine koje imaju pristup fondovima koji nisu dostupni školama i koje imaju više vremena da rade sa mladim osobama van škole. Udruživanje sa drugom organizacijom može biti i odličan način da radite na postojećem projektu. Još jednom vas podsećamo da podstaknete učenike da preuzmu aktivnu ulogu u pronalaženju i ugovaranju ovih partnerstava.

1.3. Aktivnosti za podsticanje aktivnog učešća građana

U nastavku navodimo nekoliko aktivnosti koje možete koristiti u učionici.

1.4 AKTIVNOST: Velika dilema: Šta uraditi!?

- **Pregled aktivnosti:** Učenici raspravljaju o dobrim i lošim stvarima u vezi sa različitim rešenjima za upravljanje vodnim resursima.
- **Razred:** viša osnovna škola, srednja škola
- **Oblasti:** javna uprava, prirodne nauke, ekologija
- **Trajanje:** priprema: 30 min
aktivnost: 50 min
- **Mesto:** zatvoreni prostor
- **Veštine:** analiziranje, interpretacija (prevođenje, povezivanje)
- **Pojam:** dilema

Cilj:

Učenici rade sledeće:

- određuju razloge zbog kojih upravljanje vodnim resursima može da izazove dilemu,
- identifikuju, analiziraju i biraju aktivnosti u vezi sa dilemom oko vodnih resursa.

Potreban materijal:

Kartice sa dilemama (mogu da se plastificiraju da bi se koristile više puta)

Pozadina problema:

Svaki dan se suočavamo sa dilemama i velikim i malim odlukama koje treba doneti. Neke dileme mogu da izgledaju prilično lake i jednostavne na početku, ali uskoro uviđamo koliko su složene. U ovoj aktivnosti učenici razmatraju različite dileme u vezi sa upravljanjem vodnim resursima i njihovu složenost.

² Ova aktivnost je prilagođena na osnovu aktivnosti „Derbi dilema“ (Dilemma Derby) u okviru projekta Water Education for Teachers (Project WET) www.projectwet.org

Dilema je problematična situacija koja zahteva od osobe da izabere jednu od mogućnosti, a svaka od njih može da proizvede željene ili neželjene efekte. Upravljanje prirodnim resursima, naročito vodnim, može da predstavlja dilemu. Često ove dileme uključuju i sukobe između onoga što neko želi da uradi i onoga što veruje da bi trebalo da se uradi. Na primer, dugo tuširanje vrućom vodom je relaksirajuće, ali kraće tuširanje mlakom vodom štedi resurse i bolje je za okolinu! Lako

je samo se žaliti na sprovođenje novog infrastrukturnog projekta koji će uticati na omiljenu prirodnu oblast, ali pisanje pisama ili zalaganje protiv njega predstavlja angažovanje i akciju. Kako donosimo odluke? Šta uzimamo u obzir tom prilikom? Donošenje odluka i rešavanje problema su ključne veštine za aktivno učešće građana. Iako suočavanje sa dilemama možda nije lako, samo iskustvo razmišljanja pomaže da se slični sukobi rešavaju i u budućnosti.

Korak po korak

Priprema

Pre ove aktivnosti, bilo bi dobro da se upoznate sa različitim veštinama komunikacije i rukovođenja u okviru grupe. Razmotrite i testirajte različite procese donošenja odluka.

Zagrevanje

U prodavnici ste sa prijateljima od kojih jedan ima nameru da ukrade čokoladu. Zamolio vas je da pripazite na prodavca i date mu signal ako prodavac pogleda u njegovom pravcu. Ostali prijatelji vam kažu da je to u redu i da ćete čokoladu svi podeliti. Šta biste uradili? (ili koristite sličnu dilemu u kojoj učenici mogu da se prepoznaju).

Recite učenicima da je ovo dilema. Zatražite od njih da naprave listu razloga zbog kojih je ovo dilema. Neka objasne pristupe koje su ranije koristili za rešavanje sličnih situacija. Razgovarajte sa njima o tome kako upravljanje vodnim resursima može takođe da predstavlja dilemu i da ćete na časovima u narednom periodu istraživati različite dileme. Saznajte da li mogu da prepoznaju neke dileme u vezi sa vodnim resursima u njihovoj okolini (videli su nekoga koga poznaju kako baca smeće u vodu, preusmeravanje omiljenog potoka, izlivanje otpadnih voda u reku itd).

Aktivnost

Podelite razred na male grupe i dajte svakoj grupi jednu karticu sa dilemom ili više njih. Dajte grupama sledeće instrukcije:

- Jedan član grupe (čitač) bira karticu i čita situaciju naglas. Članovi grupe prepoznaju razloge zbog kojih ta situacija predstavlja dilemu.

Kartice sa dilemama!

Navodimo nekoliko primera koji će vam pomoći da počnete. U zavisnosti od uzrasta učenika i školskog programa, možete da osmislite i druge dileme.

- Čitač predstavlja grupi listu mogućnosti. Članovi grupe razgovaraju o situaciji i odlučuju šta da rade i kada. Moraju da izaberu jednu od ponuđenih mogućnosti ili da nađu drugi pravac delovanja. Jedan od načina donošenja odluka je da se svaka mogućnost rangira. Rangirajte ih na skali od 0 – 10, 0 za potpuno neslaganje sa predlogom i 10 za potpuno slaganje. Ocena 5 označava „nemam mišljenje“ ili „potrebno mi je još informacija“.

Privođenje kraju

Svaka grupa treba da izabere govornika koji predstavlja razredu njihove dileme. On ili ona predstavlja razloge zbog kojih je to dilema i pravac delovanja koji je grupa odabrala. Trebalo bi da opišu ono što su uzeli u obzir prilikom donošenja odluke. Zatražite od razreda da oceni opciju koja je izabrana i po mogućnosti da predloži neku drugu bolju opciju. Nakon svega, pitajte ih da li misle da će ovaj proces kroz koji su prošli uticati na odluke koje će donositi u vezi sa vodnim resursima u budućnosti. Ako je odgovor potvrđan, na koji način će uticati?

Dodatak

Zatražite od učenika da istraže dileme iz stvarnog života njihove zajednice i iznesu različite tačke gledišta na ta pitanja.

Pozovite stručnjake za to pitanje da dođu i razgovaraju sa učenicima. Pozovite nekoliko njih na otvorenu raspravu na kojoj će učenici moći da im postave razna pitanja. Stručnjak može da bude predstavnik za zaštitu prirode, predstavnik za zaštitu životne sredine, predstavnik industrijske proizvodnje, političar, lokalni stanovnik i slično.

DILEMA 1:

Upravo ste promenili ulje u kolima. Znaete koliko je štetno ako ulje iscuri ili dospe u podzemne vode, ali žurite na sportski događaj. Kako ćete odložiti iskorišćeno ulje na otpad?

1. Vratiti u odložište ga u garažu.
2. Staviti ga u kantu za smeće i kasnije odneti na deponiju.
3. Sipati ga na zemlju negde gde niko ne vidi.
4. Spaliti ga.
5. Odneti ga na mesto na kojem će ga pravilno odložiti na otpad.
6. Drugo rešenje?

DILEMA 3:

Prijatelj i ti pešačite po planinama i vidite nekoga kako baca veliku kantu tamne tečnosti u plitak potok. Šta ćete uraditi?

1. Prići i pitati šta se dešava.
2. Požuriti kući i pozvati policiju.
3. Čekati dok ne ode, a onda istražiti mirisanjem i pipanjem tečnosti.
4. Zapisati broj registarskih tablica kamiona parkiranog u blizini i obavestiti vatrogasce.
5. Drugo?

DILEMA 2:

Vi ste gradonačelnik u gradu u kojem je jedna oblast često poplavljena kada se podigne nivo vode. Jedna kompanija želi da sagradi kuće u zoni poplava. Kuće bi imale divan pogled na reku, nalazile bi se blizu poslovnog centra i privukle bi bogate ljude u ovu oblast. Morate da donesete konačnu odluku u vezi sa zahtevom investitora. Koju opciju birate?

1. Informisati investitora da gradnja nije dozvoljena.
2. Dozvoliti gradnju u poplavnoj zoni.
3. Insistirati da investitor izdigne kuće pomoću gomile šljunka nadajući se da će to sprečiti štetu od poplava.
4. Savetovati investitora da nađe drugu lokaciju za gradnju koja se nalazi van poplavne zone.
5. Drugo?

DILEMA 4:

Vi ste skupštinski odbornik u vašoj oblasti. Mnogi potoci presušuju jer se voda preusmerava i koristi u industrijske i poljoprivredne svrhe. Rezultat toga je pomor riba i nizak vodostaj. Pored toga, i ljudi koji koriste reku (ribari, turističke grupe i kajakaši) žalili su se da nema dovoljno vode. Industrija i poljoprivreda su glavni izvori prihoda u oblasti, ali se trudite i da poboljšate reputaciju kraja kao divne, prirodne turističke destinacije. Šta ćete uraditi?

1. Zatražiti od korisnika reke da prestanu da je koriste.
2. Locirati i reklamirati druge reke u oblasti na kojima ljudi mogu da pecaju i voze kajak.
3. Napraviti odbor koji će biti zadužen da prouči problem.
4. Predložiti pravljenje brane i rezervoara u kom bi se voda zadržavala i puštala po potrebi.
5. Potkupiti korisnike voda da bi se premestili na druge lokacije.
6. Drugo?

1.5 AKTIVNOST: Toliko puno perspektiva³

Cilj:

Učenici rade sledeće:

- prepoznaju da ljudi imaju različite vrednosti u vezi sa pitanjima o upravljanju vodnim resursima,
- ocenjuju dobre i loše strane predloženih rešenja,
- opisuju namere različitih zagovaračkih grupa i rezimiraju njihove sličnosti i razlike.

Potreban materijal:

Materijal koji se odnosi na neko od pitanja u vezi sa vodom (časopisi, novine, internet članak ili stranica, video, vesti, prospekti, brošure ili bilteni itd). Papir i flomasteri ili tabla.

▪ Pregled aktivnosti:

Učenici analiziraju javne vrednosti u vezi sa vodom da bi im to pomoglo da procene različite pristupe upravljanju vodnim resursima.

- **Razred:** viša osnovna škola, srednja škola

- **Oblasti:** javna uprava, ekologija

- **Trajanje:** priprema:

prvi deo: 20 min

drugi deo: 10 min

- **Aktivnost:** prvi deo: 50 min

drugi deo: 2 školska časa

- **Mesto:** zatvoreni prostor

- **Veštine:**

sakupljanje i organizovanje informacija, donošenje odluka

- **Pojmovi:**

vrednosti, zagovaranje, pitanja u vezi sa upravljanjem vodnim resursima

³ Ova aktivnost je prilagođena na osnovu aktivnosti „Perspektive“ (Perspectives) u okviru projekta Water Education for Teachers (Project WET) www.projectwet.org

Pozadina problema:

Važna je sposobnost analiziranja nekog pitanja da bi se donela prava odluka i rešio problem. Problemi sa zaštitom prirode i životne sredine nastaju kada postoje različite vrednosti u vezi sa strategijama za upravljanje resursima. Često ima mnogo različitih mišljenja, pa se većina pitanja ne rešava lako.

Da bismo našli, predložili i primenili rešenja, često moramo da razumemo vrednosti drugih osoba koje su ukorenjene u naše vaspitanje, kulturu, porodicu, kao i društveno i fizičko okruženje.

Kada donosimo odluke u vezi sa pitanjima o zaštiti prirode i životne sredine, ne možemo da gledamo samo jednu stranu problema. Moramo da razumemo stavove i vrednosti drugih i da razumemo po čemu su slični, a po čemu različiti u odnosu na naše.

Osobe sa istim mišljenjem se često organizuju da bi na neki način pogurale stvari u vezi sa određenim pitanjem. Ove grupe se nazivaju *zagovaračke grupe*. To mogu da budu male organizacije (takozvane „grassroots” inicijative koje se bave osnovnim potrebama stanovništva) ili veoma moćne grupe. Mnoge od ovih grupa deluju na nekoliko različitih nivoa – od obrazovanja i obaveštavanja do lobiranja i političke aktivnosti.

Korak po korak

Zagrevanje

Zatražite od učenika da predstave i opišu neki dobro poznati javni problem (npr. pušenje na javnom mestu, skejt parkovi, vreme do kada tinejdžeri moraju da se vrate kući uveče itd). Razgovarajte o pitanjima iz života učenika ili predstavite scenario koji pokazuje kompleksnost nekog pitanja. Na primer, učenici mogu da glume odraslu osobu koja pokušava da uveri člana porodice da se kraće tušira. Učenici treba da poštuju to što problemi nastaju zato što ljudi imaju različita mišljenja o istoj situaciji.

Aktivnost

Prvi deo

- 1) Diskutujte o nekoliko problema u vezi sa kvalitetom i količinom vode. Zadaite ili zatražite od učenika da izaberu lokalno pitanje vodnih resursa. Internet sajtovi, članci iz novina i drugo mogu biti referenca.
- 2) Neka učenici opišu uzrok problema i odrede da li je on izazvan delovanjem prirode ili ljudi. Možda je spoj oba faktora. Ljudi grade u poplavnim zonama, isušuju močvare i ispravljaju tokove reka. Zbog toga, kada se dogodi poplava, ima mnogo ljudskih žrtava i materijalna šteta je velika.

- 3) Odredite koga sve dotiče ovaj problem (koji su tzv. pripadnici interesnih grupa) Diskutujte o vrednostima svih uključenih ljudi ili grupa.
- 4) Na sredini table ili papira napišite naziv ovog problema sa vodnim resursima i zaokružite ga.
- 5) Metodom kreativne razmene ideja (brainstorming) otkrijte sva moguća rešenja ovog problema. Napišite rešenja na tabli u kružnom rasporedu oko početnog kruga sa nazivom problema. Zaokružite svako rešenje. Ovo su tzv. „perspektivna rešenja“.
- 6) Neka učenici ocene svako rešenje i naprave listu pozitivnih i negativnih stvari. Mogu da uzmu u obzir različite okolnosti: troškove, vreme, resurse, uticaj na prirodu i životnu sredinu, poslove, biljni i životinjski svet, rekreaciju, društvenu korist, kulturne vrednosti itd. Pitajte ih:
 - Da li predloženo rešenje može da bude korisno za neke ljude, ali u isto vreme i da pogorša situaciju za druge? Da li će predloženo rešenje da napravi dodatne probleme u budućnosti?
- 7) Zatražite od učenika da rangiraju rešenja. Neka uzmu u obzir i svoje lične vrednosti, tako da mogu da objasne donete odluke.

3. Aktivno građanstvo

Drugi deo

- 1) Nakon što učenici kreiraju dijagram perspektivnih rešenja u vezi sa problemom, razgovarajte o različitim gledištima. Pitajte ih da li misle da bi određene zagovaračke grupe više podržale neko od rešenja.
- 2) Vidite da li učenici mogu da odrede lokalnu, regionalnu i nacionalnu zagovaračku grupu za svako gledište. Mogu da istraže svaku od grupa da bi saznali više o njima.
- 3) U malim grupama, učenici mogu da pripreme prezentaciju o različitim zagovaračkim grupama i o tome koliko su uspešne. Koja su najvažnija dostignuća određene grupe? Koje su slabosti? Da li učenici mogu da se slože sa mišljenjem te grupe? U čemu se slažu ili ne slažu?

Privođenje kraju

Razgovarajte o iskustvima učenika sa različitim zagovaračkim grupama: šta znaju o njihovom radu? Razgovarajte o dobrim i lošim stranama pridruživanja određenoj zagovaračkoj grupi. Da li se neko od učenika već uključio u neku grupu i kakvo je iskustvo stekao?

Dodatak

Ova aktivnost može da se dopuni tako da učenici glume osobe sa različitim stavom. Određeni stav mogu da izaberu sami ili im ga Vi možete dodeliti.

Učenici mogu čak i da odglume određene događaje:

- javno saslušanje ispred odbora za vodne resurse,
- televizijska debata između različitih grupa,
- sastanak različitih grupa koje pokušavaju da dođu do zajedničkog rešenja.

2. Uključivanje u omladinski školski projekat

2.1. Uloga odraslih i modeli rukovođenja

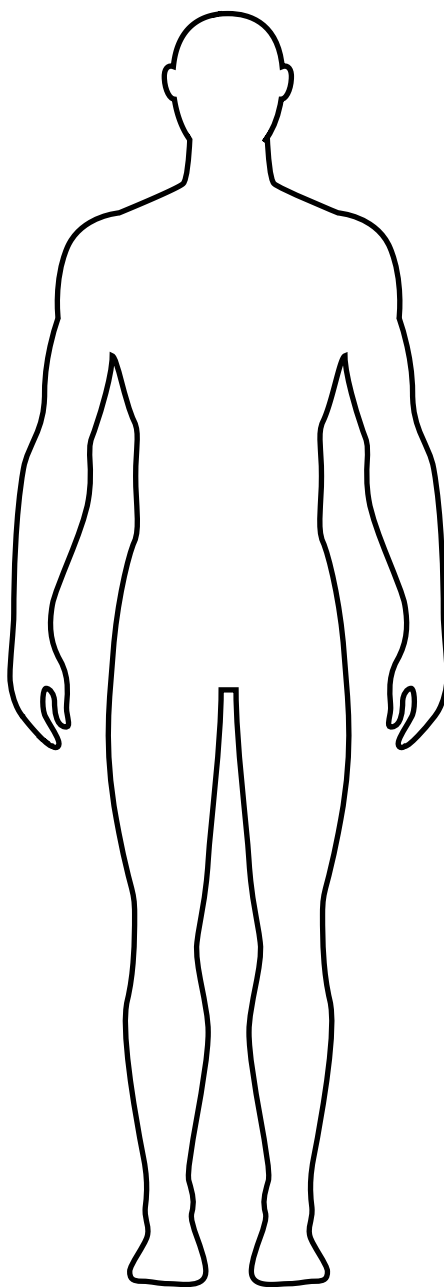
Uključivanje učenika u školske projekte zahteva mnoge već pomenute veštine, ali takođe i dobro savladano vođenje projekata o kojem će ovde biti reči. Važno je i da razmotrite svoju ulogu kao odrasle osobe koja podržava projekat. Ima mnogo rukovodećih uloga koje odrasli mogu da imaju u školskom projektu. Koristite sledeći

dijagram da biste prepoznali važne karakteristike odrasle osobe koja podržava omladinski školski projekat.

Stvorite savršenu odraslu osobu koja podržava omladinski školski projekat!

Koje karakteristike bi trebalo da ima?

- napišite i ilustrujte veštine i kvalitete

2.2. Različite uloge odraslih u omladinskim školskim projektima

Odrasle osobe mogu da imaju različite uloge kada rade sa mladima u školskim projektima. Koristite sledeću tabelu da biste popunili prednosti i mane svakog tipa odrasle osobe koja podržava projekat.

Različiti modeli	Prednosti	Mane
 <p>“tradicionalni” Odrasla osoba vodi, a mladi slede</p>		
 <p>“timski” Odrasla osoba i mladi rade kao tim</p>		
 <p>“ne meša se” Mladi vode, a odrasla osoba podržava (po potrebi)</p>		

2.3. Dozvolite mladima da predvode!

Anketa rađena u SAD-u 1993. godine, u kojoj je učestvovalo preko 10.000 dece od 4. razreda osnovne do 4. razreda srednje škole, pokazala je da mladi ljudi više vole vannastavne aktivnosti u kojima sami biraju šta rade. Ovo istraživanje je pokazalo i da deca žele da rade na rešavanju problema u vezi sa zaštitom prirode i životne sredine da bi pomogla svojoj zajednici, ali

žele da oni sami odlučuju na koji način će to uraditi.

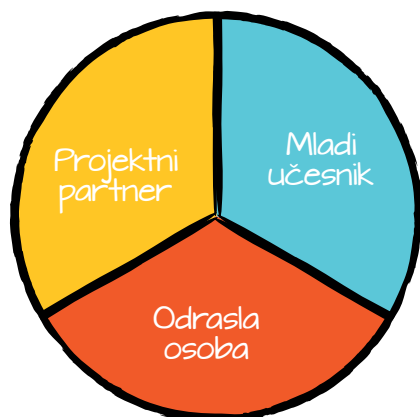
Razmislite o tome na koje sve načine možete da pomognete mladima da predvode. Evo nekih jednostavnih koraka koji će im pomoći da sami donose odluke o tome kako i šta da rade.

2.4. Projektne uloge

Uloga mladog učesnika

Mladi učesnik treba da radi sledeće:

- istražuje lokalne probleme u vezi sa zaštitom prirode i životne sredine,
- razgovara sa stručnjacima o tim pitanjima i mogućim projektima,
- na osnovu istraživanja, treba da izabere projekat koji odgovara zajedničkim interesima i veštinama,
- planira način na koji može da ostvari zajednički cilj projekta,
- dovrši projekat i proslavi uspeh.

Uloga odrasle osobe koja podržava projekat

Što više mladi ljudi sami planiraju i vode projekat, više uče. Vaša uloga nije da budete stručnjak o svim pitanjima životne sredine, već da budete savetnik i mentor mladih vođa. Sami procenite kada treba da požurujete učenike, kada da ih usporite, a kada da ih utešite i pomognete im da idu dalje.

Kao odrasla osoba koja podržava projekat, treba da:

- pomognete grupi da pronađe i kontaktira stručnjake u zajednici, kao i partnere u projektu,
- pomognete grupi da upravlja projektom i drži se planirane vremenske skale,
- budete vodič koji nadgleda i ohrabruje, a ne koji naređuje,
- stvorite prilike i okruženje koji podstiču učenje,

- podstaknete mlade osobe da se aktivno zalažu za očuvanje životne sredine,
- pomognete učesnicima da razmotre planove, prepoznaju nedostatke i prilagode ih,
- podržite mlade osobe kada prave greške,
- aplaudirate mladim ljudima kada ostvare uspeh.

„Odrasloj osobi može da bude teško da vidi i dozvoli mladim osobama da prave greške ili čak dožive neuspeh, ali to je važan proces učenja za mlade.

- Da li možete da dozvolite grupi da pravi greške?
- Kako možete da im pomognete sa poteškoćama?

Samo jedna velika greška može da dovede do velikog pada motivacije ili čak u potpunosti da razdvoji grupu, ali ako im se pruži svesrdna podrška, to može još više da zbliži grupu.“

Nathan Spees, WWF

Uloga partnera u projektu

Ostvarite saradnju sa lokalnom omladinskom organizacijom ili stručnjacima za prirodne resurse. Oni treba da budu lokalni „partneri u projektu“ koji mogu da pomognu u planiranju i sprovođenju projekta. Možda već imate neku partnersku organizaciju koja vam pomaže ili više njih. Ako nemate, pomozite učenicima da pronađu i kontaktiraju neku od organizacija u zajednici ili oblasti.

Grupe ili organizacije koje bi mogle da budu zainteresovane za partnerstvo u projektu su sledeće:

- omladinske organizacije,
- organizacije koje se bave zaštitom prirode (državne, pokrajinske ili lokalne),
- organizacije koje se bave zaštitom životne sredine,
- religijske grupe,
- udruženja lovaca i ribara,
- poljoprivredne grupe,
- instituti ili zavodi.

2.5. Angažovanje mladih u ulozi vođa⁴

Mladi ljudi danas moraju da znaju da su potrebni. Potrebno im je da iskuse da mogu da naprave razliku u nečemu do čega im je stalo. Treba da osećaju nadu da nešto može da se uradi povodom mnogih problema koje vide oko sebe. Mladi ljudi imaju mnogo da ponude kada im se pruži prilika. Imaju jedinstvene i moćne sposobnosti za kreativnost, entuzijazam, energiju,

humor, inteligenciju i brižnost. Tokom protekle decenije, pokret angažovanja mladih (takozvane „grassroots“ inicijative) pokazao je da deca mogu da se bave velikim pitanjima sa kojima je suočen naš svet: nasilje, glad, bolesti i problemi zaštite prirode i životne sredine.

Mladi ljudi su željni da pomognu.

2.6. Saveti za uključivanje i osnaživanje mladih

Ključ za uspešne omladinske projekte je uključivanje mladih u razvoj, planiranje, organizaciju, sprovođenje i ocenjivanje projekata. Kroz takvo angažovanje više uče i bolje rade. Pokret koji se bavi aktivnim uključivanjem mladih je mnogo naučio od njih samih o tome kako da ih uključi kao resurse zajednice.

Uzmite u obzir sledeće strategije:

- 1) Napravite dobar tim mladih i odraslih osoba. Koristite igre i aktivnosti za stvaranje i jačanje tima (team building). Više ideja pogledajte na sledećem veb-sajtu: www.wilderdom.com/games
- 2) Uključite mlade u postavljanje realnih ciljeva.
- 3) Stvorite prilike o kojima mladi ljudi mogu da razmišljaju, iz kojih mogu da uče i na koje mogu da primene znanje stečeno iz iskustva. *U nastavku pogledajte ideje i alatke za analiziranje učinjenog (analiza, samoanaliza).*

- 4) Prepoznajte veštine, znanje i iskustvo koje mladi ljudi već poseduju.
- 5) Po potrebi, organizujte obuku za sticanje specifičnih veština ili pružite informacije o njima da biste pomogli grupi da napreduje sa projektom. Nađite lokalne stručnjake, kolege ili starije učenike koji mogu da pomognu.
- 6) Pitajte za pomoć starije učenike ili iskusnije učesnike u programu (uključujući i studente).
- 7) Uključite mlade koji nikada nisu imali priliku da rukovode aktivnostima.
- 8) Definišite i održite odgovornost. Članovi grupe moraju da urade ono što su obećali.
- 9) Postavite odgovornosti na odgovarajući nivo. Previše odgovornosti će sigurno dovesti do neuspeha. Premalo odgovornosti može da smanji interesovanje dece.
- 10) Budite model ponašanja koje očekujete od mladih ljudi. Očekujte isto od svih zaposlenih i volontera.

2.7. Alatke za analizu i samoanalizu

Dnevnik

Koristite fokusirana pitanja koja će pomoći mladima da razmišljaju o iskustvima i da se osvrnu na sprovedene aktivnosti, timski duh, teškoće na koje su nailazili, emocije koje su osetili. Na svakom sastanku zatražite od njih da odvoje nekoliko minuta da bi odgovorili na ova pitanja u projektnu svesku (dnevnik). Pored toga što dnevnicima pomažu učenicima da obrade iskustva kroz koja prolaze, veoma su korisni kada se prenosi drugima ono što je grupa uradila.

Grupne diskusije

Koristite male i velike diskusije da pomognete učenicima da uče iz projekta. Oslobodite se. Ohrabrite sve da učestvuju. Postavite otvorena pitanja: „Šta?“, „Zašto?“ i „Kako?“ Razjasnite da cilj diskusije nije da se

otkrivaju lične stvari ili da se napadaju drugi, već da se razgovara o različitim aspektima projekta (pozitivnim i negativnim).

Druga metode analiziranja

Uvek kada mladi razmišljaju o onome što rade da bi mogli o tome da pričaju drugima, oni analiziraju.

- Napravite poster, eksponat ili skulpturu i javno izložite.
- Napravite kratak nastup ili video.
- Razgovarajte sa važnim predstavnicima lokalne zajednice o temama kojim se bavite.
- Napišite članak ili pismo uredniku lokalnih novina.
- Napišite projektni izveštaj.

⁴ Ova informacija je preuzeta i prilagođena iz teksta „Pomozite vodi“ (*Give Water a Hand*) www.uwex.edu/erc/gwah/gwahact.html

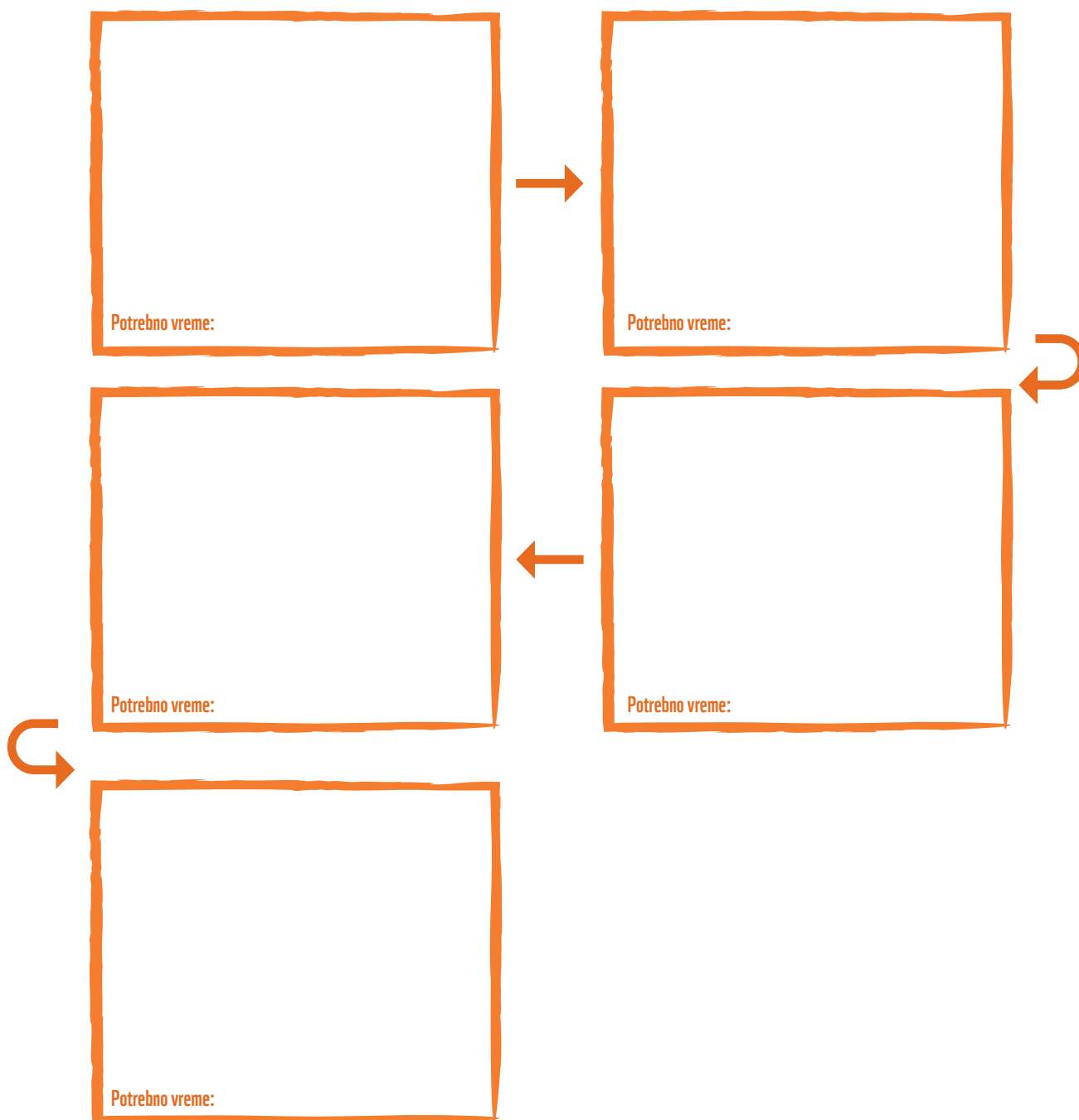
2.8. Prvi korak – spremite se!

Pre nego što se učenici angažuju oko školskog projekta, važno je da prođu kroz odgovarajuće pripremne korake. Veštine za razvoj projekata i upravljanje njima su važne kada se rešavaju problemi u vezi sa zaštitom prirode i životne sredine. One mogu da se steknu kroz obuku i iskustvo. Dostupno je mnogo literature na tu temu i podstičemo vas da pronađete takve resurse u svojoj

okolini. Organizacija koja može da vam bude od koristi je lokalna kancelarija za mlade. Ovde ćemo dati kratak prikaz razvoja projekata i upravljanja njima.

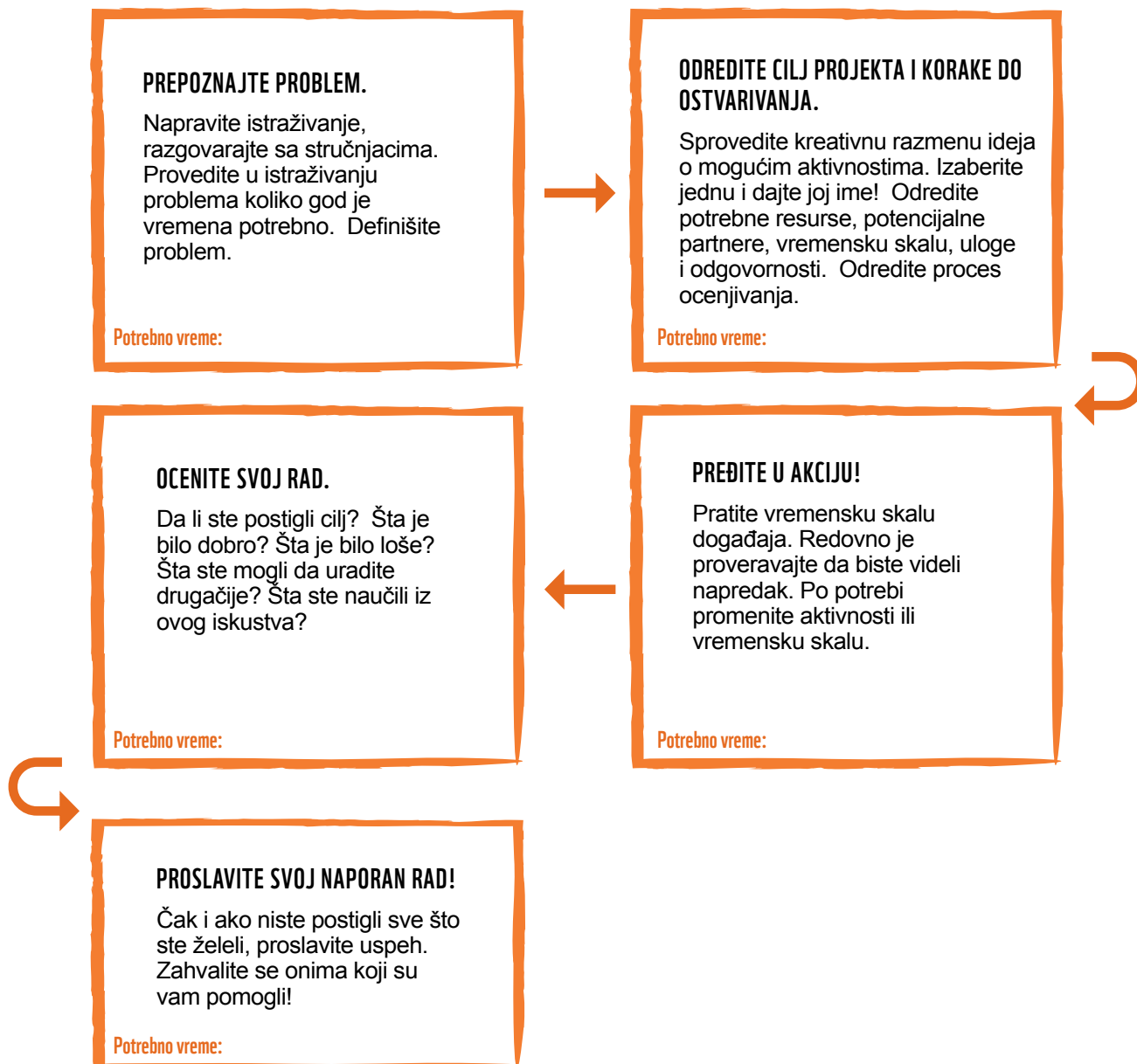
Navodimo nekoliko naših predloga i zamisli o vođenju projekata...

Pre nego što pređemo na detalje, pokušajte sami da razmislite koji su to koraci za razvoj, sprovođenje i ocenu projekta.

3. Aktivno građanstvo

Navodimo nekoliko naših predloga i zamisli o vođenju projekata.

3. Bibliografija

Cairn, Rich. 1992. Engaging Youth as Leaders of Youth Service Programs. Generator: Journal of Service-Learning and Youth Leadership, Vol. 12, no. 2, page 24. National Youth Leadership Council, 1910 W. County Rd. B, St. Paul, MN 55113 (800) 366-6952.

Cairn, Rich, with Theresa Coble. 1993. Learning by Giving: K-8 Service-Learning Curriculum Guide. National Youth Leadership Council, St. Paul, MN.

Council for Environmental Education, (1995) *Project WET (Water Education for Teachers) – Curriculum & Activity Guide*, www.projectwet.org

Council for Environmental Education, (1992) *Project WILD-Aquatic*, www.projectwild.org

Implementing the UK's New Standards of the National Curriculum, Active Citizenship, <http://curriculum.qca.org.uk>

Institute for Citizenship, <http://www.citizen.org.uk/training.html>

Wiards M., Butt, J. (2006), Was Geht: Probleme lösen mehr Durchblick bekommen Projekte machen, www.profondo.org

